
Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме”
Шумско газдинство „Ужице” Ужице
Телефон: 031/3516-133; факс: 031/3519-478
Николе Пашића 40, Ужице

ПЛАН УПРАВЉАЊА

СТРОГИМ РЕЗЕРВАТОМ ПРИРОДЕ „ЗЕЛЕНИКА“

за период 2016 - 2025. године

Ужице, март 2016.године

Садржај

0. Увод	3
1. Приказ главних природних и створених вредности и природних ресурса СРП „Зеленика“	4
2. Оцена стања животне средине	5
3. Преглед конкретних активности, делатности и процеса који представљају фактор угрожавања заштићеног подручја.....	5
4. Дугорочни циљеви заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја	6
5. Анализа и оцена услова за остваривање циљева	6
6. Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређења природних и створених вредности	7
7. Приоритетни задаци научно-истраживачког и образовног рада	9
8. Планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу простора	10
9. Просторна идентификација планских намена и режима коришћења земљишта	10
10. Активности на промоцији вредности заштићеног подручја.....	10
11. Студијска (истраживачка), програмска, планска и пројектна документација потребна за спровођење циљева и активности	11
12. Облици сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности	11
13. Активности и мере на спровођењу плана са динамиком и субјектима реализације плана управљања.....	11
14. Финансијска средства и друге материјалне претпоставке за извршење поверених послова у управљању заштићеним подручјем и начин њиховог обезбеђења	11

Увод

Влада Републике Србије донела је Уредбу о проглашењу Строгог резервата природе „Зеленика“ („Службени гласник РС“ број 72/15). Део шумског комплекса планине Јелова Гора у западној Србији стављен је под заштиту као Строги резерват природе „Зеленика“ и сврстан је у II категорију заштите као заштићено подручје регионалног, односно великог значаја.

Влада Републике Србије управљање је поверила Јавном предузећу за газдовање шумама „Србијашуме“ Београд. Послове непосредног управљања Строгог резерват природе „Зеленика“ на терену спроводи део Јавног предузећа за газдовање шумама „Србијашуме“, Шумско газдинство „Ужице“ Ужице.

Сагласно члану 7. Уредбе о проглашењу Строгог резервата природе „Зеленика“ (СРП „Зеленика“), Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме“ коме је поверено управљање заштићеним подручјем има обавезу, између осталог, доношења Плана управљања као средњорочног документа.

Према Закону о заштити природе План управљања заштићеним подручјем је документ којим субјекат задужен за управљање заштићеним подручјем планира: мере и активности заштите, очувања, унапређења и коришћења заштићеног подручја, смернице и приоритете за заштиту и очување природних вредности заштићеног подручја, као и развојне смернице уз уважавање потреба локалног становништва.

Управљач доноси план управљања за период од десет година, на који сагласност даје Министарство надлежно за послове заштите животне средине, у складу са актом о заштити који је донела Влада Републике Србије.

План управљања СРП „Зеленика“ урађен је у складу са чланом 53. Закона о заштити природе („Службени гласник РС“ бр. 36/09, 88/10, 91/10 и 14/16) и Уредбом о проглашењу Строгог резервата природе „Зеленика“ („Службени гласник РС“, број 72/15).

За израду Плана управљања СРП „Зеленика“, као стручна основа коришћена је Студија заштите СРП „Зеленика“ (Завод за заштиту природе Србије, 2015. година).

СРП „Зеленика“ ставља се под заштиту ради очувања шумског комплекса Јелове Горе и станишта аутохтоне заједнице реликтне врсте зеленике (*Ilex aquifolium*) обраслог шумом брдске букве (*Fagetum moesiacaе montanum ilicetosum*)

Први пут је стављена под заштиту решењем број 05-5630/1 од 30.01.1969. године, које је донела Скупштина општине ТитовоУжице, на предлог Републичког завода за заштиту природе у Београду, актом број 01-669/1 од 23. јула 1968. године као строги природни резерват под називом „Зеленика“.

Решењем из 1969. године ставља се под заштиту државе налазиште биљне врсте зеленика или божиковина (*Ilex aquifolium*) на планини Јеловој Гори, на месту званом

„Зеленика ”, као строги природни резерват „Зеленика”.

Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме“ у претходном периоду спроводило је мере заштите и очувања Строгог резервата природе „Зеленика”.

1. Приказ главних природних и створених вредности – природних ресурса СРП „Зеленика“

Строги резерват природе „Зеленика ” налази се у западној Србији, на подручју планине Јелова Гора, на локалном путу Ужице – Кадињача који води преко Јелове Горе, ка Ђаковом камену на месту званом „Зеленика”, од шумарске куће удаљено око 1 км. Природно добро се састоји од једне физичке целине која одговара 3/h. одељењу Газдинске јединице „Јелова Гора“. Укупна површина заштићеног подручја је 0,45 ха. Административно припада Златиборском округу, општини Ужице, КО Стапари. Обухвата део парцеле 87/1, која се води као шумско земљиште. Власништво у оквиру заштићеног подручја је државно, а користи га ЈП „Србијашуме”, ШП „Ужице” Ужице, ШУ Ужице. Зеленика је реликтна врста и њен ареал је ограничен на мање популације. Најзначајнија је у заједницама брдске букве у којој налази већу релативну влажност ваздуха, мање колебање температуре и влаге, повољније педолошке услове као и слабије деловање ветра, мрза и суше, повољније услове педоклиме и замљишта у целини. Зеленика се јавља у спрату жбуња и спрату дрвећа до 15 м висине. Налазишта зеленике код нас су углавном у западној Србији.

Зеленика је зимзелена врста, достиже висину до 15 м и прсни пречник од 0,5 м. Лист јој је склерофилан, зимзелен, прост, с кратком дршком, јајолик-елиптичан, грубо таласасто и трнасто-иглично зашиљен. Горњи део је сјајно-тамно зелен, доњи отворено зелен. Старији листови су кождасти. Листови доњих грана су мање трнасти, док су на горњим назубљено бодљикави. Цветови су мали, штитасти

цвастима у пазуху листова. Плод је округла коштуница, величине грашка и црвене је боје и презими на дрвећу.

Зеленика је заштићена као строго заштићена врста Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС”, бр. 05/10 и 47/11) и Правилником о прекограничном промету и трговини заштићеним врстама („Службени гласник РС”, бр. 99/2009).

Зеленика се налази на „Прелиминарној Црвеној листи флоре Србије” у статусу рањиве врсте (VU).

Ово значи да је најстрожије зебрањено угрожавање и уништавање како самих биљака тако и њиховог станишта.

Услови средине у којима се јавља зеленика у резервату „Зеленика” на Јеловој Гори су на надморској висина од 960 м, на југоисточној страни, на благо нагнутом терену од 0-5°, на геолошкој подлози од филита, земљиште је дистично смеђе или кисело смеђе земљиште, средње дубоко (40-80см) и свеже.

Шума је висока једнодобна, разређена, непотпуног склопа, са највећим учешћем црног бора, букве и брезе. У делу одсека h, у одељењу 3, ГЈ „Јелова Гора” зеленика је распоређена у фрагментима у делу где је склоп отворен, поред влаке и отворених простора испод далековода. Стабла зеленике груписана су 10-50 комада чији су пречници од 1-8 см, а висине су различите од 0,5 m до 8 m колико су висока поједина стабла.

Највећи део површине одељења 3/h је пошумљаван са црним бором, на станишту брдске шуме букве. У првом спрату дрвећа јавља се углавном само бреза (*Betula pendula*), која је као хелиофитна врста и пионир, лако освојила отворена и шумском вегетацијом ретко покривена станишта. У другом спрату дрвећа јавља се у нешто већој мери буква, затим поједини примерци и групе стабала брезе и црног бора. У приземном спрату доминирају боровница (*Vaccinium myrtillis*) и купина (*Rubus hirtus*).

2. Оцена стања животне средине заштићеног подручја

На простору резервата нема довољно података о дејству и штетним факторима због загађивања ваздуха, воде и земљишта који доводе до промена физичких и хемијских карактеристика животне средине подручја.

Строги резерват природе под заштитом је од 1969. године, изузет је из газдовања и експлоатације и тако сачуван у свом исходном облику. Шире подручје резервата одликује се високим степеном пошумљености, slabим утицајем човека и удаљеност од градских и привредних центара указује да се квалитет животне средине овог подручја може оценити као висок.

Изворни облик природе одржан у оквиру резервата и slab утицај човека указује да се квалитет животне средине овог подручја може оценити као висок.

3. Преглед конкретних активности, делатности и процеса који представљају фактор угрожавања заштићеног подручја

Природна дешавања у односима чинилаца животне средине (вода, ваздух, сунчева

светлост и др.) у дужем временском периоду остављају видног трага на резерват и манифестују се променама у резервату и око њега и то:

- ✓ Стабла заленике у овом делу су, иако их има мањи број изузетних димензија, због чега је дошло до уништавања појединих стабала од стране становништва из околних насеља. Најближе сеоско домаћинство ја на месту званом Ђаков камен. Зеленика је у овом крају доста често сакупљана у виду украсних гранчица и продавана на пијаци. Срећом, са овом појавом се у задње време донекле престало.
- ✓ Услед досадашње експлоатације, већина стабала је видљиво оштечена. Састојина у непосредној близини резервата сечом је оштећена, а у оваквим условима у приземном спрату доминирају боровница и купина.

4. Дугорочни циљеви заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја

Општи концепт заштите Строгог резервата природе „Зеленика“ заснива се на законским основама и досадашњим искуствима у управљању овим заштићеним подручјем које се под заштитом налази од 1969. године.

Под управљањем заштићеним подручјем подразумева се развијен систем мера и активности којима се уређују сва питања од значаја за успешно планирање и спровођење мера заштите, очувања и унапређивања посебних природних вредности, рационално и планско коришћење (одрживо коришћење) природних ресурса, обезбеђивање њихове функције уз поштовање начела очувања природних вредности и равнотеже природних екосистема као и функционално уређивање за потребе дозвољених видова коришћења и најповољнијег развоја уз стално утврђивање и праћење стања у природи.

План управљања СРП „Зеленика“ карактерише принцип строге заштите. Циљ је да се овај јединствени резерват са јединственом флором и фауном очува у што изворнијем облику, а слободно се може рећи да је током дуготрајног периода заштите и очуван захваљујући веома малом антропогеном утицају и нису до сада имале негативне последице на ово заштићено подручје.

5. Анализа и оцена за остваривање циљева

Доношењем Плана управљања који треба да буде усаглашен са законским прописима и пратећим актима, као и са осталим плановима и програмима везаним за ово заштићено

подручје (основе газдовања шумама), стварају се основни предуслови за остваривање планираних циљева заштите и развоја заштићеног подручја.

У истом делу послова на управљању заштићеним подручјем, важан услов је и организовање, опремање и кадровско оспособљавање управљача, што је још једна од основних претпоставки за остваривање самог Плана управљања. Практично, најважнији услов у остваривању задатих циљева јесте обезбеђивање неопходних финансијских средстава у Буџету Републике Србије.

Неопходан услов у остваривању задатих циљева који је континуирано актуелан, односи се на сталну сарадњу и заједнички рад управљача, локалне самоуправе и надлежних институција као и министарстава.

6. Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности

Концепција, односно стратегија заштите и развоја Строгог резервата природе „Зеленика“ треба да дефинише основне правце заштите и развоја овог заштићеног подручја тако да се остварују одређени принципи и то: принцип очувања, заштите и унапређења биодиверзитета, принцип дугорочног планирања, принцип интегрално развојне заштите, а то подразумева и детаљну разраду система финансирања заштите и развоја, обезбеђивање дугорочних координираних научних и стручних истраживања, успостављање информационог система, сталну обуку кадрова који раде на пословима управљања заштићеним природним добрима као и нормативно регулисање управљања заштићеним природним добрима (Закон о заштити природе).

Приоритетне активности и мере у овом смислу су:

- очување Строгог резервата природе „Зеленика“,
- чување, обележавање и одржавање СРП „Зеленика“,
- заштита флоре и фауне,
- заштита животне средине,
- сарадња са свим релевантним институцијама на свим нивоима и
- презентација заштићеног подручја.

Управљач ће у планском периоду: обележити заштићено подручје; донети управљачка документа; донети акт о унутрашњем реду и чуварској служби; чувати заштићено подручје и у случају насталих промена које могу уништити или нарушити основну вредност заштићеног подручја обавештавати Завод за заштиту природе Србије, као и

надлежно Министарство, обезбедити услове за контролисано спровођење научноистраживачких, образовних, информативно-пропагандних и других активности у складу са Законом; обезбедити финансијска средства из сопствених прихода и из Буџета Републике Србије.

Управљање Строгим резерватом природе „Зеленика“ претпоставља добру организованост и опремљеност за извршавање поверених послова, развијен систем планирања заштите, ажурно извршавање законских обавеза и успостављање материјалних претпоставки за извршавање програмираних послова заштите.

Чување СРП „Зеленика“ вршиће чувар шума у ШУ Ужице, који је у складу са законским прописима положио испит за чувара заштићеног подручја и за кога ће управљач обезбедити службену униформу и службену легитимацију. Чувар СРП „Зеленика“ је истовремено и чувар СРП „Тесне Јаруге“ и СРП „Изнад Таталије“.

Обележавање Строгог резервата природе „Зеленика“ извршено је у складу са Правилником о начину обележавања заштићених природних добара („Службени гласник РС“, број 30/92, 24/94, 17/96) и у планском периоду одржаваће се обележене границе као и постављене ознаке.

Управљачка документа (План управљања, Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби, Програм управљања и Извештај о остваривању годишњег програма управљања) радиће самостални референт за приватне шуме и заштиту животне средине, у складу са Законом о заштити природе („Службени гласник РС“ бр. 36/09, 88/10, 91/10 и 14/16).

Собзиром да СРП „Зеленика“ постоји више деценија, исти је обухваћен основом газдовања шумама, која ће се ускладити са Уредбом о проглашењу СРП „Зеленика“.

У оквиру управљања заштићеним подручјем, Управљач ће остварити сарадњу са: надлежним министарствима, Заводом за заштиту природе Србије, Институтом за шумарство, Шумарским и Биолошким факултетом, локалном самоуправом у Ужицу и другим институцијама.

За СРП „Зеленика“ утврђен је режим заштите I степена. На основу Уредбе о режимима заштите („Службени гласник РС“, бр.55/05, 71/05, 101/07, 68/08, 16/11) у I степену заштите забрањује се коришћење природних ресурса, изградња објеката, било каквих радова и активности изузев радова и активности који су на ограничењу.

Режим заштите I степена ограничава радове и активности на:

- ✓ научна истраживања и праћење природних процеса;
- ✓ контролисане посете у образовне, рекреативне и општекултурне сврхе;
- ✓ спровођење заштитних, санационих и других неопходних мера у случају пожара, елементарних непогода и удеса, појава биљних и животињских болести и пренамножавања штеточина;
- ✓ интервентне мере на заштити екосистема по посебним условима заштите природе.

Радови и активности који нису забрањени, као и радови за које се основано претпоставља да могу имати неповољне последице на заштићено подручје подлежу процедури процене утицаја на животну средину, уз обавезно прибављање сагласности односно акта о условима и мерама заштите природе у складу са Законом о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 и 14/16).

Заштита флоре, фауне и природних реткости

У циљу заштите флоре и фауне управљач ће вршити стални мониторинг у сарадњи са Заводом за заштиту природе и Институтом за шумарство. Мере заштите живог света и биолошке разноврсности спроводиће се путем редовних контрола и спречавања бесправног коришћења истих. Успостављени режим заштите искључује све облике коришћења на заштићеном подручју, као и коришћење шума.

Управљач ће у складу са Законом о шумама и Законом о заштити од пожара спроводити мере заштите шума од пожара. Мере које ће спроводити су: превентивне – постављање знакова забране ложења отворене ватре и забране бацања опушака. У периодима појачане опасности од појаве шумских пожара биће појачане мере контроле на терену.

7. Приоритетни задаци научно-истраживачког и образовног рада

У циљу сталног унапређења и што стручнијег и квалитетнијег управљања заштићеним подручјем неопходно је вршити стална истраживања. У овом смислу, управљач се највише ослања на опште смернице у испуњавању задатака научно- истраживачког рада и на релевантне научне установе, а пре свега на стручне екипе Завода за заштиту природе Србије.

Научно-истраживачке активности треба да су регулисане и усклађене са Планом управљања и Годишњим програмима, а резултати и документација истраживања треба да буду сачувани код управљача уз евентуално формирану базу података. У циљу успостављања савременог система управљања заштићеним природним добром и стварања научно-стручне, информационо-документационе основе о стању и вредностима заштићеног подручја, а у сврху спровођења заштите и развоја, пружити логистичку подршку истраживачима који поседују одговарајуће уверење Министарства надлежног за заштиту животне средине и које поседују акт са условима заштите природе и животне средине које издаје Завод за заштиту природе, као и одговарајуће одобрење управљача, уз обавезно достављање података или публикованих резултата управљачу након завршетка истраживања.

Научно истраживачке активности реализоваће се у складу са могућностима и

исказаним интересима стручњака и институција.

Задаци у оквиру образовно-васпитног рада реализују се кроз презентацију и популаризацију природних и других вредности заштићеног подручја и то путем разних публикација, укључујући ту и могућност формирања веб сајта, затим путем сарадње са туристичким удружењима, као и евентуалним организовањем посета овом заштићеном простору. До сада се показало да велику улогу у овим програмским задацима има сарадња са професорима и студентима са Шумарског факултета у Београду.

8. Планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу простора

Планиране активности у складу су са успостављеним режимом заштите и исте се односе на: очување вредности СРП „Зеленика“; научно-истраживачки рад и праћење стања природних реткости; израда програма управљања популација угрожених врста; презентација и популаризација природних вредности; укључивање локалног становништва у планиране развојне и едукативне активности; очување и заштита постојећих површина са ретким биљним врстама; обележавање заштићеног подручја и постављање информативних табли, табли заштићеног подручја са режимом заштите и ознакама које се односе на поштовање унутрашњег реда и начина понашања на заштићеном простору.

9. Просторна идентификација планских намена и режима коришћења земљишта

Строги резерват природе „Зеленика“ обухвата део шумског комплекса Јелове Горе државног власништва, који је уређен и плански дефинисан планским документима из области шумарства.

10. Активности на промоцији вредности заштићеног подручја

Сагласно акту о проглашењу заштићеног подручја управљач ће ограничено презентовати заштићено подручје кроз:

- израду website за СРП „Зеленика“;
- израду прикладних тематских флајера и лифлета за СРП „Зеленика“;
- организовање и учешће у различитим акцијама посвећеним обележавању Дана заштите природе, Светског дана вода, Светског дана шума, Светског дана заштите биодиверзитета, Светског дана заштите животне средине,

11. Студијска (истраживачка), програмска, планска и пројектна документација потребна за спровођење циљева и активности

Законом о заштити природе, односно актом о проглашењу дефинисане су обавезе Управљача по питању документације коју мора да уради за свако заштићено подручје. За СРП „Зеленика“ у планском десетогодишњем периоду управљач ће урадити: План управљања (као средњорочни документ који се доноси на десет година); Годишњи програм управљања заштићеним подручјем; Извештај о остваривању програма управљања заштићеним подручјем; Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби.

12. Облици сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности

У циљу унапређења заштићеног подручја планира се сарадња са свим заинтересованим и надлежним субјектима и то: сарадња са надлежним министарствима; програмска сарадња са другим управљачима; програмска сарадња са стручним установама (Завод за заштиту природе Србије, Завод за урбанизам, Институте, Факултети и др.); сарадња са месним заједницама, општином Ужице и другим институцијама.

Посебно је важно одржавање сталне сарадње са локалним становништвом и то, пре свега, у смислу едукације и информисања истих о вредностима, значају и могућностима које пружа заштићено подручје

13. Активности и мере на спровођењу плана са динамиком и субјектима реализације плана управљања

План управљања СРП „Зеленика“ биће реализован преко Годишњих програма управљања заштићеним подручјем.

Носилац реализације планираних активности је Шумско газдинство „Ужице“ Ужице, Шумска управа Ужице.

14. Финансијска средства и друге материјалне предпоставке за извршавање поверених послова у управљању заштићеним подручјем и начин њиховог обезбеђења

Финансирање заштићеног подручја, према Закону о заштити природе, обезбеђује се из: средстава буџета Републике, односно јединице локалне самоуправе; дела накнаде за коришћење природних ресурса и добара у заштићеном природном подручју, у складу са

посебним законима; дела накнаде за загађивање животне средине на територији заштићеног подручја; накнада за коришћење заштићеног подручја прихода остварених у обављању делатности, односно управљања заштићеним подручјем; средстава обезбеђених за реализацију планова, програма и пројеката у области заштите природе; донација, поклона и помоћи; других извора у складу са законом.

За реализацију Плана управљања потребна су финансијска средства у износу од 1.644.325,50 динара.

Самостални референт за приватне шуме и
заштиту животне средине

Драган Ђенић, дипл.инж.шум.

Директор
ШГ „Ужице“ Ужице

Славиша Радосављевић, дипл.инж.шум